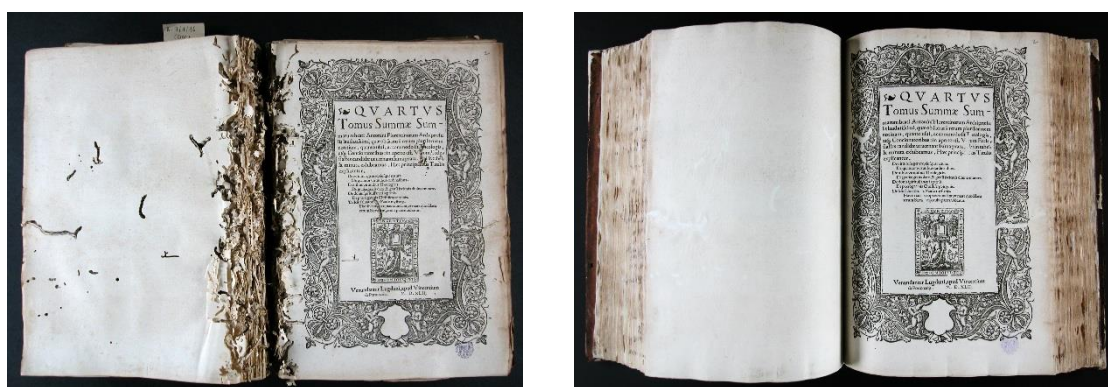

Visites als Tallers de Restauració de paper a Madrid

Per Montserrat Florensa Flix

La feina del restaurador de paper pot ser, de vegades, una feina solitària i aïllada en el propi taller. Des del Taller de la Universitat de Barcelona volem obrir les nostres instal·lacions per tal de ser un centre participatiu dins la nostra professió. En un món tant interactiu com l'actual, en constant moviment entre comunitats, és important estar contínuament connectats amb altres professionals que poden aportar noves tècniques i noves metodologies de treball que poden provenir d'arreu del món. Aquestes metodologies cal que siguin estudiades i analitzades pels professionals restauradors per tal de veure l'adequació d'aplicació en els materials a restaurar. Cal avaluar si poden ser efectives en els suports documentals i les tècniques pictòriques i d'escriptura dels nostres fons.

Incunable (1492) del fons del CRAI Reserva de la Universitat de Barcelona restaurat al
Taller de Restauració del CRAI de la Universitat de Barcelona

Amb aquesta intenció des del Taller de Restauració del CRAI de la Universitat de Barcelona es va considerar important conèixer altres institucions similars a la nostra i poder posar en comú coneixements, tècniques i experiències que ens poguéssim ajudar mútuament al desenvolupament de les nostres respectives feines.

Els dies 24 i 27 de novembre el personal del Taller va anar a Madrid a visitar quatre tallers de restauració de paper. Els centres visitats van ser el Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, el Museo Nacional del Prado, el Instituto de Patrimonio Cultural de España (IPCE) i el Taller de Restauración de la Biblioteca de la Universidad Complutense de Madrid.

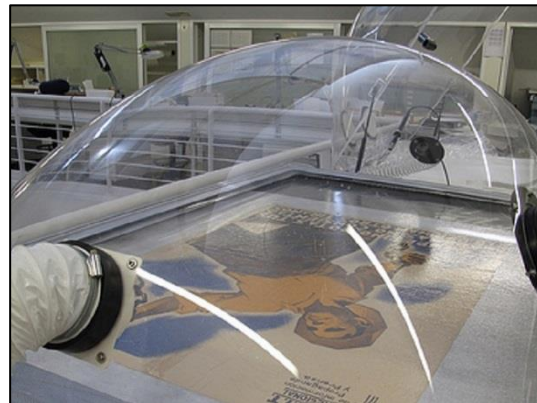
El **Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía** és el museu nacional espanyol d'art del segle XX. Tracten sobretot material de paper en art contemporani. Les problemàtiques que es troben en la conservació de les seves peces són substancialment diferents a les que ens trobem en el nostre taller, donat que el material que es tracta al Taller de Restauració del CRAI són majoritàriament llibres antics anteriors a 1910. Al Reina Sofía tenen papers encolats sobre fustes amb coles modernes, collage de diferents materials, barreges de tècniques pictòriques sobre papers de diverses naturaleses, vernissos sintètics, materials texturitzats, etc.

És un museu molt gran i tenen unes instal·lacions impressionants. Com a peculiaritat destaquem que tenen una càmera d'humectació per ultrasons. És una màquina de grans dimensions en la que es polvoritzen gotes molt fines d'aigua que van humitejant la peça molt paulatinament. Tenen també una taula de succió amb campana per aplanar els documents

posteriorment. Tots els tallers de restauració tenen a la seva disposició un laboratori químic i una professional química que els assessora i fa analítiques i proves diverses per a les restauracions i estudis de les peces.

Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía ¹

Campana amb taula de succió ²

En el **Museo Nacional del Prado** tracten obra gràfica en la seva majoria. A diferència del Reina Sofia, aquí les obres són d'èpoques molt diverses, encara que no tant contemporànies, i les problemàtiques no recauen en la conservació dels materials més moderns, sinó en l'envelliment del paper i la conservació de les tècniques pictòriques més clàssiques. Tenen també una càmera d'humectació per ultrasons de grans dimensions i una taula de succió amb campana per aplanar els documents. Junt amb el Reina Sofía són les dues úniques institucions estatals que tenen aquestes màquines. A diferència de la resta de tallers de restauració de paper, no tenen piques per fer neteges per humides immersió. Aposten per les neteges per capil·laritat, una tècnica més suau de neteja humida. Tenen el suport d'un departament químic que realitza estudis de les peces per tal d'aplicar les metodologies de treball més adequades en cada cas.

Gran part de la seva feina està destinada a preparar les obres per a la seva exhibició en les sales ja sigui del propi museu, o en altres museus. Les obres s'emmarquen amb materials de conservació adequats per a cada cas. Si les obres es deixen en préstec per a exposicions fora del museu, el personal del taller s'encarrega de preparar les obres per al transport en caixes de conservació que assegurin les bones condicions en el trasllat per tal d'evitar que les obres puguin patir danys mentre viatgen. Ells mateixos fan de correus acompanyant les obres i supervisant el desembalat d'aquestes a l'arribada a destí. Comproven també la correcta instal·lació de les peces en el nou museu: ubicació i condicions climàtiques i ambientals.

Museo Nacional del Prado ³

Muntatge d'una exposició a les sales del Museu ⁴

La tercera visita es va fer a l'**Instituto de Patrimonio Cultural de España (IPCE)**. Aquest centre és una Subdirecció General adscrita a la Dirección General de Bellas Artes y Patrimonio Cultural del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. La seva missió és la d'investigació, conservació i restauració dels béns que conformen el patrimoni cultural espanyol. Tracten tot tipus de fons provinents de diferents institucions amb documentació del departament de Patrimoni.

Tenen un taller de restauració de paper molt gran amb capacitat per uns 20 restauradors. En l'actualitat no estan cobertes totes les places. Des de la creació del centre als anys 80 cada restaurador s'especialitzava en un material o en una part del procés de restauració (enquadernació, pergamí, reintegració mecànica, paper, segells de cera, etc.). En els últims anys els últims restauradors en incorporar-se a la plantilla han canviat uns mica els rols i s'han fet càrrec de la totalitat de la restauració de cada peça fent-se càrrec de tot tipus de materials i processos.

Degut a la gran diversitat de fons que tracten provinents de centres diversos de tot l'estat espanyol, tenen una gran experiència en diversitat de suports i tècniques, d'escriptura i pictòriques, i tota la gran diversitat de problemàtiques. Tenen també un departament de química al seu abast per tal de poder fer analítiques de les peces. Una de les missions de la institució és la investigació en el camp de la restauració i la conservació. Actualment estan dins un projecte d'investigació a nivell europeu sobre l'aplicació de les nanopartícules en la neteja de diversos suports, i en l'aplicació d'aquestes a processos de restauració.

Aquest centre està molt conscienciat de la importància de la recerca i la difusió, i fa conferències, jornades i cursos per a professionals habitualment.

Instituto de Patrimonio Cultural de España (IPCE) ⁵

La última visita es va fer al **Taller de Restauración de la Biblioteca de la Universidad Complutense de Madrid**. És el taller amb més similituds amb el del CRAI Universitat de Barcelona, per la tipologia de documentació tractada i per les instal·lacions. Tracten sobretot llibres antics de la reserva de les biblioteques de la universitat. Són quatre restauradors en plantilla que donen cobertura a tots els fons de la universitat.

El criteri amb el temps ha anat variant i cada vegada s'intervé menys directament sobre el llibre i s'aplica cada vegada més els criteris de conservació preventiva fent fundes i caixes de protecció. Cada vegada es desenquaderna menys i es tendeix a utilitzar menys materials d'enquadernació i substituir-los per materials més lleugers i neutres com són el paper i les coles de midó o de metilcel·lulosa. Tenen una reintegradora mecànica similar a la que tenim en el nostre taller. També tenen una màquina d'envasar al buit que s'utilitza en casos en que es mullen els llibres i es fa un assecatge d'emergència per aquest sistema.

Biblioteca Histórica Marqués de Valdecilla.
Universidad Complutense ⁶

Taller de restauració de paper de la Biblioteca
de la UCM ⁷

Munten exposicions temporals en el vestíbul de l'edifici on es troben, on també hi ha la biblioteca. Són exposicions dels fons mateixos de la biblioteca que gestionen des del taller. Es fan 3 o 4 exposicions l'any.

En resum, podem dir que les visites han estat molt interessants i molt il·lustratives. Cal agrair a les quatre institucions el temps dedicat i la generositat i amabilitat que van demostrar al mostrar-nos les seves instal·lacions i explicar-nos les seves experiències. El món de la restauració de paper és molt especialitzat i cal que les institucions públiques estiguem en contacte per donar valor a la nostra feina i enriquir processos i metodologies per al bé de la professió i la conservació del patrimoni cultural.

1. <https://www.tildemadrid.com/FR/activites-culturelles-abanico.html>
2. <http://www.museoreinasofia.es/coleccion/restauracion/procesos/carteles-guerra-civil-espanola>
3. <http://www.tuguiademadrid.com/madrid-48-horas-2/4/>
5. www.algaraba.com/event/taller-conocer-madrid-hoy-nos-visitaremos-el-instituto-del-patrimonio-cultural-de-espana/
6. <http://biblioteca.ucm.es/historica/about-the-library>
7. <http://www.stem-museos.com/es/proyectos/diseño-de-laboratorios-y-talleres/universidad-complutense-de-madrid-biblioteca-marques-de-valdecilla>